

El somriure dels filòsofs

Una de les preguntes més repetides de la història de la filosofia és si coneixem la realitat. En altres paraules, fins a quin punt tenia raó Plató quan en el mite de la caverna (*La república*) mostrava que els humans només contemplen ombres de la realitat, tot i creure que l'estan veient tal com és. Les ciències actuals contribueixen a respondre millor aquesta pregunta.

Sabem que els nostres cervells viuen a les fosques. Tancats en cranis ossis, és a través dels sentits que els hi arriben diversos tipus de senyals elèctrics i químics que el cervell interpreta per representar-se el món, un món. I també sabem que els humans som uns primats quasi cecs i sords en relació amb els espectres electromagnètic i acústic, i que tenen un olfacte, gust i tacte també limitats.

Les neurociències actuals van establint com els nostres cervells construeixen la realitat d'una manera molt activa, una realitat que de fet ens inventem a partir de dades limitades. Es tracta d'un òrgan, alhora flexible i complex, que en un càlcul conservador sembla que disposa d'uns 86.000 milions de neurones, cadascuna de les quals estableix milers de connexions. Així, en total cada persona va armada entre uns 100 i 1.000 bilions de connexions. Amb elles i els senyals elèctrics i químics que rebem des dels sentits, els nostres cervells creen des de la seva foscor.

No és massa sorprenent que encara no comprenquem bé com funciona tot això. Els somnis, per exemple, segueixen sent uns grans desconeguts. Un avenç qualitatiu seria disposar d'alguna tecnologia que permetés filmar somnis. Molt probablement empètitiria les obres dels surrealistes.

Amb el cervell els humans produïm idees senzilles que ens semblen complexes. I sembla que ho fem a partir de diferents components que l'evolució ens ha anat facilitant i que sovint resulten con-

tradictoris. Alguns neurocientífics parlen dels diversos *partits* que cohabiten en el nostre cervell, tots dient-nos de maneres contràries com hem de solucionar un problema. Els nostres cervells es basen en conflictes interns.

Els filòsofs han fet el que han pogut al llarg de la història per entendre el món, la majoria del temps sense partir de coneixements científics, a través de mites i metàfores. Tots ells han competit per arribar a un coneixement que els hi procuri un somriure de satisfacció per haver arribat a un saber més profund sobre el

món. És el moment *eureka* dels filòsofs.

En el món de la teoria, ens podem imaginar Plató somrient quan estableix que la majoria d'homes només entreveuen ombres de la realitat verdadera, a la qual només un pocs hi accedeixen a través de les idees. Heràclit havia somrigut abans quan veïa la realitat ancorada en el canvi ("El foc reposa en el canvi") i en les tensions internes que tot ho conformen ("La guerra és el pare de totes les coses").

En el món de la pràctica, Gilgamesh i Lear són personatges literaris turmentats en un món absurd en què aprenen que el

coneixement i la infelicitat són fills bessons de la saviesa, a la qual només s'hi arriba a través de viatges interiors dolorosos. Les seves preteses certes anteriors es revelen superficials i falses. Albert Camus pretén redimir-nos de l'absurd que envolta l'existència humana fent que Sísif somrigui, malgrat ser un personatge condemnat pels déus a arrossegar un roc immens des de la vall fins al cim de la muntanya que sempre li torna a caure i li fa reemprendre la mateixa acció indefinidament. Però Sísif somriu des d'una llibertat que els déus no poden arrabassar-li.

Una llibertat que mai és regalada i que ens hem de guanyar cada dia. Contra el món i contra bona part dels altres humans.

Per la seva banda, els físics ens venen a dir que la realitat només està composta de matèria i energia. El temps no és més que una altra ficció del cervell humà. El món i la seva aparença de canvis vindrien a ser una mera il·lusió d'uns *sapiens* que, per no captar, ni tan sols són capaços d'intuir les quatre dimensions de l'espai-temps associats a la relativitat general d'Einstein. Atès que les nostres velocitats són molt lentes en relació amb la de la llum, tan sols percebem ombres en tres dimensions espacials i en una dimensió temporal de l'espai-temps. Però el temps no flueix. La distinció entre passat, present i futur és una altra il·lusió dels nostres cervells. Tots els esdeveniments es donen simultàniament dins d'una cartografia de quatre dimensions. "La realitat -deia Einstein-

és una mera il·lusió, això sí, molt persistent". Els nostres cervells són artistes bojos. La física s'acosta a la poesia.

Al final potser en el terreny de la teoria és Parmènides, un pensador sovint incomprès, qui acaba somrient l'últim quan ens l'imaginem assegut en l'ona electromagnètica des de la qual Einstein es va preguntar com es veuria el món. Però en el terreny pràctic, com sabien Montaigne, Shakespeare, Russell o Berlin, els somriures humans sempre tenen en l'escepticisme i en una permanent ironia de fons el seu origen i el seu destí.●

"L'ESCOLA D'ATENES", PINTURA REALITZADA PER RAFAEL ENTRE EL 1510 I EL 1512 PER DECORAR EL PALAU APOSTÒLIC DEL VATICÀ / FINE ART IMAGES / GETTY

Tots ells han competit per assolir la satisfacció d'haver arribat a un saber més profund sobre el món

Els somriures humans sempre tenen en l'escepticisme i en una permanent ironia de fons el seu origen i el seu destí